

بررسی مشکلات حرفه‌ای و آموزشی ماماها شاغل در بخش دولتی و خصوصی

Evaluation of Career and Educational Problems of Midwives Working in the Public and Private Sectors

Hanieh Chalekayi,
Ehteramtsadat Vaziri

هانیه چاله‌کایی^۱، احترام‌السادات وزیر^۲

^۱ کارشناس ماماها، مشهد، ایران
^۲ سازمان نظام پزشکی مشهد، مشهد، ایران

Ehteramtsadat Vaziri; BS
E-mail: mirzabagherve1@mums.ac.ir

نویسنده مسئول:
احترام‌السادات وزیر
کارشناس ماماها، عضو هیات مدیره سازمان نظام پزشکی مشهد، مشهد، ایران

ABSTRACT

Background: Considering the importance of midwifery for the health of the community, this study was performed to identify some of the career problems of midwives in private and public institutions. **Methods:** In this descriptive analytical study which was conducted as a survey in 2014, a questionnaire containing demographic information of respondents and questions related to educational problems, lack of resources or personnel, cultural issues, problems with dealing with patients and problems related to management and policy of treatment centers, was given randomly to midwives working in private and public institutions in the city of Mashhad, Iran. **Results:** From 90 questionnaires sent, 52 individuals responded (response rate: 57.7%) to the survey questions. The mean age of participants in the survey was 34.6 ± 5.4 years and their mean of work experience was 8.4 ± 4.4 years. The most emphasized educational problems were "lack of scientific workshops and CME courses" (44.2%) and "lack of practical skills training courses" (44.2%). Considering personnel number and facilities, "lack of adequate number of personnel in the center" (78.8%) was the most common problem posed by the respondents. About cultural issues and problems with dealing with patients, the majority of participants (55.8%) complained of "excessive and unreasonable expectations from the medical staff". The most common problems related to management and policy of treatment centers included "low income" (53.8%), followed by "high number of shifts and irrational working hours" (40.4%). **Conclusion:** Effective measures to resolve issues posed by the midwives in this study may improve the satisfaction of this class of the medical community and can consequently increase job efficiency and improve the public health. **Keywords:** Career Problems; Midwifery; Professional-Patient Relations; Salaries and Fringe Benefits

چکیده

پیش‌زمینه: با توجه به اهمیتی که حرفه ماماها در سلامت جامعه دارد، مطالعه حاضر با هدف شناسایی بخشی از مشکلات حرفه‌ای ماماها شاغل در مراکز دولتی و خصوصی صورت گرفته است. **روش‌ها:** در این مطالعه توصیفی-تحلیلی که به صورت نظرسنجی در سال ۱۳۹۳ انجام شد، پرسش‌نامه‌ای شامل اطلاعات دموگرافیک شرکت‌کنندگان و سؤالاتی در زمینه مشکلات آموزشی، کمبود امکانات یا پرسنل، مسائل فرهنگی، برخورد با مراجعین و مشکلات مربوط به مدیریت و سیاست‌گذاری مدیران مرکز درمانی، به صورت اتفاقی در اختیار تعدادی از ماماها شاغل در مراکز دولتی و خصوصی شهر مشهد قرار گرفت. **یافته‌ها:** از میان ۹۰ پرسش‌نامه ارسال شده، ۵۲ نفر (درصد پاسخگویی: ۵۷/۷٪) به سؤالات مطرح‌شده در نظرسنجی پاسخ گفتند. میانگین سنی ماماها شاغل شرکت‌کننده در نظرسنجی 34.6 ± 5.4 سال و میانگین سابقه کاری آنان 8.4 ± 4.4 سال بود. در زمینه مشکلات آموزشی و علمی، "کمبود بازآموزی‌ها و کارگاه‌های علمی مدون" (۴۴/۲٪) و "کمبود دوره‌های آموزش مهارت عملی" (۴۴/۲٪) بیشترین مشکل عنوان‌شده از سوی شرکت‌کنندگان بود. عدم وجود پرسنل کافی در مرکز (۷۸/۸٪) رایج‌ترین مشکل ماماها در محیط کار در زمینه پرسنل و امکانات بود. در زمینه مسائل فرهنگی و برخورد مراجعین، اکثریت ماماها شاغل شرکت‌کننده (۵۵/۸٪)، از "انتظارات بیش از حد و غیرمعقول از کادر درمانی" شکایت داشتند. رایج‌ترین مشکلات مطرح‌شده در خصوص مشکلات مربوط به مدیریت و سیاست‌گذاری مرکز درمانی شامل "دریافت دستمزد ناکافی" (۵۳/۸٪) و "بدنبال آن تعداد زیاد شیفت یا ساعات کاری غیرمعقول" (۴۰/۴٪) بودند. **نتیجه‌گیری:** اقدام مؤثر در جهت رفع مشکلات مطرح‌شده از سوی ماماها منجر به بهبود رضایتمندی این قشر جامعه پزشکی، و بتبع آن افزایش بازدهی شغلی آنان و بهبود سلامت جامعه خواهد شد. **کلیدواژه‌ها:** مشکلات کاری؛ ماماها؛ تعاملات حرفه‌ای با بیمار؛ حقوق و مزایا

مقدمه

آماده‌سازی و برخورداری از نیروی بهداشتی-درمانی آماده، فعال و بانشاط یکی از ضروریات نظام سلامت است.^{۱،۲} کادر بهداشتی-درمانی در معرض فشارهای روانی از سوی بیماران، مراجعه‌کنندگان، محیط کار، مدیران و همکاران هستند.^{۳،۴} فشارهای محیطی و روانی از شایعترین و مخربترین عوامل مؤثر در آسیب سلامت روانی و به تبع آن کاهش کیفیت کار و خدمات هستند.^۵ نگرانی‌ها نسبت به مسئولیت‌های محوله، خطرات شغلی، حجم کار زیاد، انتظارات سازمان و مدیران از کارمندان، مشکلات مدیریت، تعارض با همکاران، کمبود امکانات و تجهیزات، و توقعات ناپذای بیماران از کادر درمانی از عوامل مهم تنش‌زا و مشکلات حرفه‌ای در محیط کار هستند.^{۳-۵} ماماها یکی از نقش‌های بنیادی در حفظ و بهبود سلامت جامعه را ایفا می‌کنند. در زمینه مشکلات کاری این فشر مؤثر از جامعه پزشکی، تاکنون مطالعات انگشت‌شماری صورت گرفته‌اند. با توجه به اهمیتی که حرفه مامایی در سلامت جامعه دارد، مطالعه حاضر با هدف شناسایی بخشی از مشکلات حرفه‌ای ماماها شاغل در مراکز دولتی و خصوصی صورت گرفته است.

روش‌ها

در این مطالعه توصیفی-تحلیلی که به صورت نظرسنجی در سال ۱۳۹۳ انجام شد، پرسش‌نامه‌ای شامل اطلاعات دموگرافیک (سن، سابقه کار، دانشگاه محل تحصیل، محل اشتغال (دولتی یا خصوصی)) و سؤالاتی در زمینه مشکلات آموزشی، کمبود امکانات یا پرسنل، مسائل فرهنگی، برخورد با مراجعین و مشکلات مربوط به مدیریت و سیاست‌گذاری مدیران مرکز درمانی، به صورت اتفاقی در اختیار تعدادی از ماماها شاغل در مراکز دولتی و خصوصی شهر مشهد قرار گرفت. شرکت‌کنندگان در پاسخ به سؤالات مرتبط با مشکلات، مجاز به انتخاب حداکثر دو گزینه بودند.

شرکت در این پژوهش داوطلبانه بود و اطلاعات شخصی ماماها و پاسخهای آنان محرمانه باقی ماند. داده‌های فردی پاسخ‌دهندگان و پاسخ‌های آنها در نرم‌افزار آماری SPSS وارد گردید و به صورت فراوانی و درصد در جدول گزارش گردید. آنالیز ارتباط پاسخ‌های شرکت‌کنندگان با متغیرهای فردی از طریق آزمون Chi-square صورت گرفت. سطح معنی‌داری آماری کمتر از ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

خصوصیات فردی شرکت‌کنندگان در نظرسنجی

از میان ۹۰ پرسش‌نامه ارسال شده، ۵۲ نفر (درصد پاسخگویی: ۵۷/۷٪) به سؤالات مطرح‌شده در نظرسنجی پاسخ گفتند. میانگین سنی ماماها شرکت‌کننده در نظرسنجی $5/3 \pm 24/6$ سال و میانگین سابقه کاری آنان $4/4 \pm 8/4$ سال بود. ۱۹ نفر از افراد (۳۶/۵٪) از دانشگاه علوم پزشکی مشهد و ۱۹ نفر (۳۶/۵٪) از دانشگاه آزاد مشهد فارغ‌التحصیل شده بودند، و سایر شرکت‌کنندگان (۲۶/۹٪) فارغ‌التحصیل دانشگاه‌های دیگر نظیر قوچان، شاهرود، تهران، زاهدان و ... بودند. اکثریت افراد شرکت‌کننده (۳۵ نفر، ۶۷/۳٪) در مراکز درمانی خصوصی مشغول به کار بودند.

مشکلات آموزشی

در زمینه مشکلات آموزشی و علمی، «کمبود بازآموزی‌ها و کارگاه‌های علمی مدون» (۴۴/۲٪) و «کمبود دوره‌های آموزش مهارت عملی» (۴۴/۲٪) بیشترین مشکل عنوان‌شده از سوی شرکت‌کنندگان بود (جدول ۱). در رابطه با علل رایج بودن این دو مشکل، برخی ماماها شرکت‌کننده، مدون نبودن امتیاز دوره‌های بازآموزی برای ماماها و عدم ثبت نام به موقع و اطلاع رسانی محدود را ذکر کردند.

مشکلات در زمینه پرسنل، امکانات و تجهیزات

بر اساس نظرات پاسخ‌دهندگان، عدم وجود پرسنل کافی در مرکز (۷۸/۸٪) رایجترین مشکل ماماها در محیط کار در زمینه پرسنل و امکانات بود و به دنبال آن عدم همکاری سایر پرسنل با مامای مرکز (۲۳/۱٪) و عدم وجود امکانات و داروهای مورد نیاز (۱۵/۴٪) عنوان شده بود. در رابطه با این مشکلات مواردی که به طور توضیحی توسط ماماها ذکر شد شامل عدم حضور متخصص اطفال در زایمان‌های high risk در بعضی موارد، کمبود تخت احیاء نوزاد، کمبود سونوگرافی، کمبود دستگاه none stress test (NST)، کمبود پالس اکسیمتری و کمبود ساکشن استاندارد بود.

مشکلات فرهنگی

در زمینه مسائل فرهنگی و برخورد مراجعین، اکثریت ماماها شرکت‌کننده (۵۵/۸٪) از «انتظارات بیش از حد و غیرمعقول از کادر درمانی» شکایت داشتند. پس از آن «تعداد زیاد مراجعین فراتر از توانایی مامای مرکز» با ۴۱/۴٪ پاسخ مثبت رایج‌ترین مشکل کاری برشمرده شده در این خصوص بود. لازم به ذکر است که در میان افرادی که به گزینه «تعداد زیاد مراجعین فراتر از توانایی مامای مرکز» پاسخ داده بودند از لحاظ محل کار تفاوت معنی‌داری وجود داشت، به طوری که افرادی که در مرکز دولتی مشغول به کار بودند بسیار بیشتر از شاغلین در مراکز خصوصی این گزینه را انتخاب کرده بودند (۷۰/۶٪ در مقابل ۲۵/۷٪؛ $P = 0/003$).

مشکلات مرتبط با سیاست‌گذاری‌ها و مدیریت مرکز درمانی

رایج‌ترین مشکلات مطرح‌شده در خصوص مشکلات مربوط به مدیریت و سیاست‌گذاری مرکز درمانی شامل «دریافت دستمزد ناکافی» (۵۳/۸٪) و «بدنبال آن «تعداد زیاد شیفت یا ساعات کاری غیر معقول» (۴۰/۴٪) بودند.

تمایل برای ادامه کار در برنامه پزشک خانواده

در مورد تمایل شرکت‌کنندگان به ادامه کار در مرکز درمانی فعلی، اکثریت پاسخ‌دهندگان گزینه بلی (۴۶/۲٪) را انتخاب کردند، هر چند با فاصله اندکی افرادی که هنوز در این رابطه تصمیم نگرفته بودند (۴۴/۲٪) قرار داشتند. در این رابطه افرادی که هنوز برای تمدید فعالیت خود تصمیمی نگرفته بودند به طور معنی‌داری سابقه کار کمتری داشتند ($P = 0/048$).

بحث و نتیجه‌گیری

در مطالعه حاضر، کمبود بازآموزی‌ها و کارگاه‌های علمی مدون یکی از شایعترین مشکلات آموزشی عنوان‌شده از سوی ماماها بود. مطابق قانون تدوین‌شده، برای فارغ‌التحصیلان مامایی حداقل ۲۵ امتیاز سالانه جهت تمدید پروانه فعالیت در ایران لازم می‌باشد. با این وجود، این قانون هنوز اجرایی نشده است.^۶ شاید به همین دلیل برنامه‌های متناسب با نیازهای فارغ‌التحصیلان مامایی کمتر طراحی شده‌اند.

جدول ۱. فراوانی پاسخ‌های شرکت‌کنندگان به سؤالات نظرسنجی

سؤالات	گزینه‌ها*	پاسخ مثبت، تعداد (درصد)
به نظر شما بیشترین مشکلات آموزشی و علمی شما به عنوان ماما ناشی از چیست؟	کمبود بازآموزی‌ها و کارگاه‌های علمی مدون	۲۳ (۴۴/۲)
	کمبود دوره‌های آموزش مهارت عملی (Procedures)	۲۳ (۴۴/۲)
بیشترین مشکلات شما در محیط کار در زمینه پرسنل و امکانات چیست؟	کمبود دوره‌های آموزش در دانشگاه جهت تجویز داروهای مرتبط با حیطه مامایی	۱۶ (۳۰/۸)
	عدم وجود پرسنل کافی در مرکز	۱۳ (۲۵)
بیشترین مشکلات شما در زمینه برخورد با مراجعین و بیماران چیست؟	عدم همکاری سایر پرسنل با مامای مرکز	۴۱ (۷۸/۸)
	عدم وجود امکانات و داروهای مورد نیاز	۱۲ (۲۳/۱)
بیشترین مشکلات شما در زمینه برخورد با مراجعین و بیماران چیست؟	انتظارات بیش از حد و غیر معقول از کادر درمانی	۸ (۱۵/۴)
	تعداد زیاد مراجعین فراتر از توانایی مامای مرکز	۲۹ (۵۵/۸)
بیشترین مشکلات شما در رابطه مدیریت و سیاست‌گذاری مرکز درمانی (شبکه بهداشتی) چیست؟	عدم همکاری در معاینه یا درمان به دلیل مسائل اعتقادی یا فرهنگی	۲۱ (۴۱/۴)
	مراجعات بی‌مورد و در وقت نامناسب بیماران	۱۰ (۱۹/۲)
در صورت عدم تغییر شرایط فعلی آیا حاضر به ادامه کار در مرکز درمانی فعلی هستید؟	هتک حرمت کادر درمانی و به خطر افتادن امنیت آنان در محیط کار توسط بیماران یا همراهیان	۴ (۷/۷)
	دستمزد ناکافی	۱ (۱/۹)
در صورت عدم تغییر شرایط فعلی آیا حاضر به ادامه کار در مرکز درمانی فعلی هستید؟	تعداد زیاد شیفت یا ساعات کاری غیرمعقول	۲۸ (۵۳/۸)
	عدم همکاری پزشک یا مدیریت مرکز درمانی و نیز عدم توجه آنان به مشکلات ماماها	۲۱ (۴۰/۴)
تبعیض بین ماما و سایر پرسنل در مرکز	عدم در نظر گرفتن امکانات رفاهی کافی برای مامای مقیم مرکز	۱۰ (۱۹/۲)
	تبعیض بین ماما و سایر پرسنل در مرکز	۹ (۱۷/۳)
تبعیض بین ماما و سایر پرسنل در مرکز	عدم در نظر گرفتن امکانات رفاهی کافی برای مامای مقیم مرکز	۶ (۱۱/۵)
	بلی	۲۴ (۴۶/۲)
هنوز تصمیم نگرفته ام	خیر	۵ (۹/۶)
	هنوز تصمیم نگرفته ام	۲۳ (۴۴/۲)

* پاسخ‌دهندگان برای هر سؤال (به‌غیر از سؤال آخر) می‌توانستند حداکثر دو گزینه را انتخاب کنند.

مفاد طرح تحول نظام سلامت که طی آن دستمزد ماماها برای انجام زایمان طبیعی ۴ برابر شده است^۱، مشکل دستمزد ماماها نیز برطرف گردد. در پایان، مطالعه حاضر با هدف شناسایی هرچه بیشتر مشکلات آموزشی و حرفه‌ای ماماها انجام شد. اقدام مؤثر در جهت رفع آنها منجر به بهبود رضایتمندی این قشر جامعه پزشکی، و بتبع آن افزایش بازدهی شغلی و بهبود سلامت جامعه خواهد شد.

محدودیت‌ها

نویسندگان این مقاله واقفند که کم‌بودن حجم نمونه برای این مطالعه منجر به محدودیت در تفسیر نتایج می‌گردد. با این وجود، پژوهش حاضر می‌تواند به عنوان مطالعه پایه در معرفی مشکلات مختلف ماماها در زمینه‌های آموزشی، فرهنگی و مدیریتی مورد استفاده قرار گیرد تا بررسی‌های آینده بصورت جامع‌تر و با حجم نمونه بیشتر انجام شود.

سپاسگزاری: از همکاری خانم‌ها اشرف چمبر و فرشته بهرام پور در انجام نظرسنجی و جمع‌آوری داده‌ها تشکر می‌شود.

تضاد منافع: ندارد

یکی از مشکلاتی که با فراوانی بالا توسط شرکت‌کنندگان در مطالعه حاضر عنوان شد، مسئله عدم وجود پرسنل کافی در مرکز درمانی بود. بعلاوه تعداد زیاد مراجعین خصوصاً در مراکز درمانی دولتی بعنوان یکی از مشکلات رایج برشمرده شد. به طور مشابه در پژوهشی که بر روی کارکنان پرستاری و مامایی بخش درمان دانشگاه علوم پزشکی گناباد انجام شد نیز عدم وجود کارکنان کافی و تعدد بیماران، از عوامل اصلی تنش‌زای حرفه‌ای معرفی شدند.^۷ در مطالعه Hawley در ایالات متحده نیز کمبود پرسنل و تعدد بیماران بیشترین شکایات کادر پرستاری را به خود اختصاص داده بود.^۸ البته ذکر این نکته ضروری است که پس از اجرای طرح تحول نظام سلامت، میزان مراجعین به بیمارستان‌ها و مراکز درمانی دولتی افزایش چشمگیری داشته است که این مسئله، بیشتر مطرح شدن مشکل حجم بالای بیماران از سوی ماماها شاغل در بخش دولتی نسبت به خصوصی را توجیه می‌کند.

در مطالعه حاضر یکی از مشکلات مهم عنوان شده از سوی ماماها دریافت دستمزد ناکافی بود. عسکری و عباس‌نژاد نیز در مطالعه خود، درآمد ناکافی را یکی از عوامل مهم و رایج ناراضی‌تی و ایجاد تنش برای ماماها و پرستاران عنوان کردند.^۷ البته امید است با اجرایی شدن

لطفاً به این مقاله از ۱ تا ۲۰ امتیاز دهید.

کد این مقاله: ۶۷۰۲

شماره پیامک مجله: ۳۰۰۷۸۳۸

نحوه امتیازدهی: امتیاز - شماره مقاله

نمونه صحیح امتیازدهی (چنانچه امتیاز شما ۲۰ باشد): ۶۷۰۲-۲۰

References:

1. Saeidi M, Khodaei GH, Derakhshan A. Study on Relationship between Job Burnout with Social Support and Self-Esteem in Health Center Employees of Mashhad after Implementation of Family Physician Program. J Mashhad Med Council. 2014;18:12-6. (In Persian)
2. Sullivan K, Lock L, Homer CS. Factors that contribute to midwives staying in midwifery: a study in one area health service in New South Wales, Australia. Midwifery. 2011;27:331-5.
3. Mardani A, Sardar A. Investigation of Family Physicians' Problems in Rural Health Centers of Razavi Khorasan Province: a Pilot Study. J Mashhad Med Council. 2014;18:17-20. (In Persian)
4. Askari F, Abbasnezhad AA. The study of professional stressor factors in nursing and midwifery community. Horizon Med Sci. 2007;12:12-8. (In Persian)
5. Letvak S, Buck R. Factors influencing work productivity and intent to stay in nursing. Nurs Econ. 2008;26:159-65.
6. Dehghan Nayyeri MJ, Parvaresh S. Evaluation of Verbal Continuing Medical Education Programs Organized by the Department of Continuing Education of Mashhad University of Medical Sciences in 2011-2012. J Mashhad Med Council. 2013;17:20-2. (In Persian)
7. Askari F, Abbasnezhad AA. The study of professional stressor factors in nursing and midwifery community. Horizon Med Sci. 2007;12:12-8. (In Persian)
8. Hawley MP. Sources of stress for emergency nurses in four urban Canadian emergency departments. J Emerg Nurs. 1992;18:211-6.
9. The income of gynecologists and midwives will be increased by 4 times [Internet]. 2014 [Accessed 2015 Feb 12]. Available from: <http://www.yjc.ir/fa/news/4806575>